

Tsvetana Georgieva

(Bulgaria, Sofia, University of Library Studies and Information Technologies)

The Culture of Memory. Taras Shevchenko – Monuments and Myth

Abstract: The paper elaborates on the thesis that the image of the Ukrainian writer and artist Taras Shevchenko (1814–1861) created in the 1990s and the first decades of the 21st century is a new myth constructed to support the Ukrainian nationalist idea. The article cites many examples of the culture of the memory of Shevchenko in urban Ukraine and puts into question the exaggerated significance of the writer and his work *Kobzar* as a construct dictated by the modern socio-political context.

Keywords: Taras Shevchenko, culture of memory, monuments, new myths, cultural engineering

Цветана Георгиева

(България, София, Университет по библиотекознание и информационни технологии)

Култура на паметта. Тарас Шевченко – паметници и мит

Създаването на този текст беше провокирано от впечатлението за многобройни паметници на Тарас Шевченко в съвременната градска култура на Украйна. А поводът – от статия на Вера Бонева, която интерпретира мястото на Гео Милев в съвременното българско културно-историческо наследство¹.

Въздействието на паметниците на заслужили личности, разположени в градското пространство, тяхното възприемане в културата, ме провокира да погледна на украинския писател Тарас Шевченко (1814–1861) и като историческо присъствие в украинската литература, в литературата на Европа, на света (ако въобще съществува присъствие в последните), и като място в съвременния културен контекст на Украйна. Оказва се, че най-общо казано, паметта за украинския писател Тарас Шевченко (който по-скоро е художник и гравьор от първата половина на 19. век) е инженерство, мит, специално конструиран за нуждите на украинската националистична идея. Тук следва да отбе-

¹ „Предизвикана от многозначията на Гео-Милевото присъствие в съвременното културно и обществено битие, представям този текст с удовлетворение от продължителното ми докосване до неизчерпаемите му пластове на знаци, образи и послания. Настоящото виждане в известен смисъл има и лично-битов мотив, свързан с факта на почти десетгодишното ми заселничество в периферията на софийския квартал „Гео Милев“, увенчан от пълния с детски смях и бебешки колички парк „Гео Милев“, в сред който стои бронзовият бюст на поета, с автор Емилия Ганчева (създаден през 1969 г.). Почти всекидневните ми срещи с неназрачливия монумент периодично са ме връщали към творчеството и/или интерпретациите на Гео Милев. Което впрочем ми е помагало и в трудни периоди на преход и размисъл, и в приятни моменти на радост и възторг. Следователно, дължа на поета и общественика този обзор в почти същата степен, в каквато го дължа и на всеки един учен, художник или друг творец, участвал в опазването и вграждането в съвременното общество на следите, очертани от високия дух на вундеркинда на българската модерност – Гео Милев.“ Бонева 2019, с. 221/Boneva 2019.

лежа, че по отношение на украинския национализъм, не проявявам нито отрицание, нито съчувствие – проблемът, който поставям, ме вълнува от чисто културологична гледна точка. Затова в предлагания текст, няма нито политически жар, нито други модуси, характерни за публицистичната реч; въздържам се дори да обобщавам фактите и да им давам необходимата интерпретация, тъй като те сами говорят в полза на поставената от меЮОе теза за осмислянето на образа на Шевченко като мит, за културно инженерство, прилагано към този образ в настоящия украински социо-политически контекст.

Ще се опитам да изясня механизма на създаване на съвременни икони/митологеми, изобретяването на святост в едно като цяло секуларно общество (каквото е и украинското). Да поясня как, за да бъде създадена съвременната национална украинска идентичност, Тарас Шевченко, който пише на руски и на роден украински език, освободен е от крепостничеството и е школувал като художник, благодарение на богатите руски меценати – получава в съвременната украинска култура величавия ореол на гений. Как образът на Шевченко, човекът със скромнен произход (от семейството на крепостни селяни), на когото действително не може да се отрече че притежава известен художествен талант, е подчинен на идеята за украинските национални символи, как му се възлага нелеката роля да бъде „обединител“ за народите на територията на Украйна (по различни данни около 130 националности), в стремежа ѝ да се утвърди като независима държава в нашия съвременен век. Нещо повече, днес в културата Тарас Шевченко изпълнява украинското.

Когато се говори за образа на Тарас Шевченко в украинската културна памет, на първо място трябва да бъдат посочени някои факти, неизвестни за българските ни съвременници, които не са изучавали руска литература в училището или в университета. Първата информация, на която попадаме в мрежата (uk.wikipedia.org/ – украинската уикипедия – най-публичната и най-съвременна достъпна енциклопедия) е:

Тарас Григорович Шевченко (известен и като Кобзар); 25.02. (09.03.) 1814 – с. Моринци, Киевска губерния, Руската империя (днес Звенигородски район, Черкаска област, Украйна) – 26. 02. (10. 03.) 1861, С.-Петербург, Руската империя) е украински поет, писател (драматург, прозаик), художник (живописец, гравьор), граждански и политически деец. Национален герой и символ на Украйна. Член на Кирило-Методиевското братство. Академик на Имперската академия на изкуствата (1860).²

В тези няколко биографични реда авторите са заложили всички опорни точки от битието на Тарас Шевченко, върху които ще се гради всецяло символно-митологичния ореол на твореца.

На първо място това е съвременният мит за Тарас Шевченко като **п о е т и писател**.

През 1838–1839 г. Шевченко написва 8 стихотворения, които излизат през 1840 г. в авторския сборник „Кобзарь“³. Името Кобзар се превръща в псевдоним на Шевченко. А „кобзар“ означава свирач на кобза, вид струнен инструмент от 16.–17. век – „казашка лютня“, бандура. Българският му аналог и като употреба, е гъдулката. Образът може да се сравнява с този на народния певец с гъдулка/гусла (срв. с Вазовата „Новонагласената гусла“) през Българското възраждане, като изразител на фолклорната традиция и като призив за обновяване на народния дух, за поемане по нов път.

² Преводите от украински и руски език тук и по-нататък в статията са мои, на автора (Цв. Георгиева).

³ На български „Кобзар“ на Тарас Шевченко е преведен (според твърденията на украинските източници от украински език) от Димитър Методиев през 1964 г.

Осемте стихотворни творби в сборката „Кобзар“ са написани в народнопесенен стил, подобно на Петко-Славейковия. Какъв език е бил използван за написването на сборката – дали украински, яръйжка⁴, руски или малоруски – е друга тема, на която тук няма да се спирам. Приживе излизат следните творби на Шевченко: „Кобзарь“, „Чигиринский Кобзарь и Гайдамаки. Две поэмы на малороссийском языке“ (1844) и второ издание на „Кобзар“. Съществува мнение, че само тези книги са безспорно принадлежащи на Шевченко, а част от останалите (соченото число в някои сайтове е 235 стихотворни текста) са мистификация. Със сигурност на Шевченко принадлежат (авторски са) онези творби, които той е удостоверил, публикувайки ги приживе.

Официалното мнение се изразява във факта, че по времето на Украинската ССР са публикувани Събрани съчинения на Шевченко в 5 и в 6 тома (6-томно е академичното издание). Но тук трябва да се отбележи, че докато по принцип събраните съчинения са придружавани от бележки, в които редакторът/ите посочват сведения за съответните текстове – къде са били публикувани за пръв път и откъде те са били препечатани, в Събраните съчинения на Шевченко, които посочих, такива сведения липсват (Вертиклов 2013/Vertiklimov 2013). Има още едно обстоятелство: през втората половина на 19. век неговите (или приписвани на него) „малоруски“ текстове безогледно са били „превеждани“ на съвременен украински език, без да се помести бележка, че това са преводи (Вертиклов 2013/Vertiklimov 2013). Така още през втората половина на 19. век започва да се конструира (и да се консумира) един митологичен шлейф около творчеството на поета.

Друг аспект от поставения проблем е славославането на Шевченковото творчество, прогласявано от днешните изследователи не само като „велико и непомерно по обем“ но и като „г е н и а л н о“. Неговите литературни произведения са включени на първа позиция в литературния канон, изучавани са от наука за Шевченко („Шевченковедство“). В сериозни статии и сайтове са изредени най-изтъкнатите „шевченковеди“. (В портала kobzar.info са посочени 14 имена, сред които и това на Иван Вазов: Г. Г. Аврахов, Х. Д. Авшалумов, И. Я. Айзенщок, О. И. Безименски, В. Г. Бенедиктов, М. В. Берг, И. М. Вазов, Зв. Вукелич, А. Жуковски, П. В. Жур, П. И. Зайцев, З. О. Тарахан-Бережа, В. М. Яцюк, А. П. Елагина.) Студентите от специалността Украинска филология посещават занятия по „Шевченковедство“ – учебен предмет, изучаван сред задължителните дисциплини в украинските университети. В същото време трябва да се отбележи, че не на такова голямо внимание се радва наистина великият прозаик Николай Василевич (Микола Васильович) Гогол. Също от Украйна, роден в Миргород (Полтавска губерния), с произход от казашки (хетмански) род, прославял родната земя в „Тарас Булба“, „Миргород“, „Вечери в селцето до Диканка“, „Мъртви души“, „Ревизор“ и много други, но писал на руски език. Ще посоча като пример дори един факт от приложната култура: в календар за 2018 г., поръчан от Киевския национален университет „Тарас Шевченко“, съдържащ за всяка дата представителни списъци на учени, писатели и духовни дейци на Украйна, съпровождани с кратки биографични данни, срещу рождената дата на Микола Гогол е коментирано в едно изречение – „украински писател...“.

Така фактите за страничния наблюдател, неучастващ в украинския културен живот, насочват към мисълта, че тезата за поетичната и литературна гениалност на Тарас Шевченко е най-малкото спорна. Дори самият Шевченко не е възприемал сериозно пое-

⁴ Название на фонетична система на запис на украинския език с руски граждански шрифт, използвана през 18. до началото на 20. век. Еръйжка ползват И. П. Котляревски и Т. Г. Шевченко. В мрежата могат да бъдат намерени много, противоречащи си една на друга, статии по темата.

тическата си дейност, а се е стремил към кариерата на художник. Значещо е например неговото собствено признание, че цял живот се е готвил за професионалното поприще на художник, но „между другото съчинявал и стихове“, от които не е видял особена материална полза:

Аз добре знаех, че живописца е моята бъдеща професия, моята прехрана. И вместо да изучавам нейните дълбоки тайнства, и освен това под ръководството на такъв учител, какъвто беше безсмъртният Брюлов, аз съчинявах стихове, за които никой грош не ми даде и които накрая ме лишиха от свобода....

пише Т. Шевченко в „Журнал“, 1 юли 1857 г.⁵

Това не е попречило обаче стихосбирката „Кобзар“ (състояща се от 8 стихотворни творби), както съобщават интернет ресурсите (до 1985 г.) в Украйна (по това време е Украинска ССР) да бъде публикувана 124 пъти, с общ тираж повече от 8 млн. екземпляра. На такъв брой издания могат да съперничат единствено свещените книги като Библията! Отделни творби сред 8-те стихотворения на „Кобзар“ са преведени на повече от 100 езика. Книгата целенасочено и последователно е митологизирана – „обраства“ с нови и нови тълкувателни и възхваляващи текстове – принадлежащи не само на литературоведските среди; създават се дори паракултурни топоси. Такъв е примерът в гр. Черкаси, през 1989 г. В зданието, в което Шевченко е живял у семейство Цибулски, през 1859 г., е създаден *Музей на книгата „Кобзар“ на Т. Шевченко*.

Заслужава си да се отбележи, че в *Музея на микроминиатюрата в Киев* (един от малкото подобни музеи в света), сред немногобройните експонати се намира миниатюрно издание на „Кобзар“, с площ на обложката от 0,6 мм², съдържащо 12 страници. В изделието, изработено от Миколай Сядристи, са поместени 6 стихотворения на поета, портрет на Шевченко и изображение на къщата, в която той се е родил. Буквите в тази книга са с дебелина 3 микрона. Страниците са съшити с паяжина, а обложката е направена от венчелистчета на безсмъртниче. За сравнение може да се посочи, че в света е прието да се увековечават с микроминиатюри обикновено свещените книги – Новият завет и други специални изображения и текстове, като азбуки, химни, гениални творения на човешката мисъл (между другото и казаното от В.И. Ленин...), географски карти и прочие.

Отделно в средствата за масова информация (например сайта „Україна – це ми!“⁶) се четат заглавия като: „Шевченків „Кобзар“ – святиня українського народу“ [„Шевченковият „Кобзар“ – святиня за украинския народ“], „Кобзар“ – найволелюбніша книга усіх часів⁷ [„Кобзар“ – най-свободолубивата книга на всички времена“]. Или следното заглавие с автор Васил Ярменко: „Борис Грінченко: „Його „Кобзар“ зробивсь моєю Євангелією...“⁸ [„Борис Хринченко: „Неговият „Кобзар“ се превърна в мое Евангелие ...“]. В мрежата се четат заглавия от типа на: „Т.Г. Шевченко: поет, прозаик, художник, етнограф“, в които се дава предимство на идеологическата и националистична оценка на писателя и които многократно утрират ролята на поетическото му творчество:

Геният на Тарас Григорович Шевченко не познава граници. Литературното наследство на Шевченко, в което централна роля играе поезията, в частност сборникът „Кобзар“, е смятано за основа на съвременната украинска литература и в

⁵ Мазуркевич 2016.

⁶ <https://we.org.ua/kultura/hudozhnya-literatura/shevchenkiv-kobzar-svyatynya-ukrayinskogo-narodu/>.

⁷ <http://vidia.ua/2013/10760>.

⁸ [14.02.2019 slovo](http://14.02.2019.slovo).

много отношения на литературния украински език. През 2014 г. светът отбелязва 200-годишнината от рождението на великия Кобзар.⁹

По повод на същата годишнина, откриваме информация, че рожденият ден на Шевченко е включен не само в украинския празничен календар. През 2014 г., когато е чествана тази 200-годишнина, името на Шевченко е включено и в календара на паметните международни дати на ЮНЕСКО.

На сайта doroga.ua¹⁰ се информираме как протичат т.нар. „Шевченкови дни“, които включват „празници в цялата страна на 9 март (деня на рождението на поета) и 10 март (денят на неговата кончина)“. Програмата на празненствата (според материала на сайта) предполага редица изяви. Започва се (на 9 март) с *полагане на цветя на паметника на Шевченко* (а такива паметници има във всеки град и село на Украйна). Около паметниците след това се провеждат *митинги* „с участието на национал-патриотични партии“. В различни населени места се провеждат *Масови четения на стихове на Шевченко*. В мрежата откриваме следния репортаж:

Точно в 15:00 на 9 март 2017 г., в подножието на паметника на Кобзар в Парка „Тарас Шевченко“ в Киев, стотици киевчани едновременно ще рецитират стихотворението „В каземате“¹¹ (Мені однаково, чи буду...). Подобни акции ще се проведат в Рига, Одеса, Мариупол, Луцк, Ивано-Франковск, Ровно, Житомир, Херсон, Черновци и много други градове. Както посочват организаторите, ще се състои „най-масовото едновременно четене на Шевченко в историята“.¹²

В друг репортаж от 2019 г., се посочва, че Киевското метро предлага на жителите и гостите на града за рождения ден на Тарас Шевченко, 9 март, бесплатно пътуване в метрото с рецитиране на стихове на поета.

Не са малко също *различните събития, изложбите и представянето на филми* по време на посочените дни. Няколко (на 9 март 2020) се откриват в Националния музей „Тарас Шевченко“. Там се представят 4 хил. експонати: лични вещи на Кобзар, негова живопис и графики, документи и фотоснимки, портретът на В. Жуковски, който бил разигран на лотария, за да откупят от крепостничеството Тарас. В сградите, където поетът е живял през 1859 г. по време на пребиваването му в Киев и където са открити *Литературно-мемориален дом музей на Шевченко* и *мемориален дом „Хата на Приорке“*¹³, по времето на тези дни са излагани нови експозиции.

Тук е удачно да посоча, че заедно с включването на Шевченко в националния украински календар, върви и процесът на *сакрализация на местата*, на които е живял или които е посещавал поетът в качеството си на гост. От мрежата става известно, че Националният историко-етнографски резерват „Переяслав“, в рамките на Шевченковите дни, традиционно провежда поетически и музикални вечери в *Музея на Т.Г. Шевченко „Заповіт“*. В наименованието на музея „Заповіт“ се съчетават мястото, което е посетил Шевченко, и стихотворението, което е било написано там.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,

⁹ http://youtu.be/P6A_KSIm9NA - 24-01-2014, 08:45.

¹⁰ <http://www.doroga.ua/Pages/Events.aspx?EventID=651>.

¹¹ Каземат – килия в крепост. През 1847 г. 33-годишният Шевченко е бил изпратен на военна служба (нещо като заточение) в Оренбургския край (Руската империя), със забрана да рисува и да пише (заради разпространявана оскърбителна сатирична поема за императора и императрицата, със заглавието „Сън“).

¹² <http://www.doroga.ua/Pages/News.aspx?NewInfoID=10675>.

¹³ http://www.doroga.ua/poi/Kievskaya/Kiev/Nacionaljnyj_muzej_Shevchenko/172.

Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

...

(25 декември 1845, в Переяславі).

[Завещание
Когато умра,
погребете ме на хълма,
сред широката степ,
в Украйна мила,
за да виждам широките поля
и скалите и да чувам рева на Днепър....]

Музеят „Заповіт“ е наречен на заглавието на „най-знаменитото произведение на Т. Шевченко“ (според източника на информацията), в сградата, в която то е било написано през 1845 г. Тази сграда представлява частна вила (от 1820 г.), принадлежала на семейството на лекаря А. Казачковски, на когото Шевченко е гостувал по времето на две свои визити в Переяслав. По-нататък от информацията става ясно как е организиран този музей: възстановени са интериорът на стаите, в които е живял гостът, приемната, библиотеката, кабинетът на Казачковски. Експозицията е представена в светлината на творчеството на Шевченко. Най-интересните експонати се отнасят към казашката епоха: старинно оръжие, лични вещи на казашките предводители, копия на важни документи от това време и т.н. Тук се съхранява и личната сабя на хетмана Богдан Хмелницки, подарена му от полския крал Ян Казимир. Пред вилата „расте акация, посадена от Шевченко и Козачевски“ (Акацията живее обикновено до 100 години, но тази е просъществувала 175 години). Срещу музея има магазин за сувенири, част от които с изображенията на Шевченко¹⁴.

Трябва да се посочи, че отбелязването с (построяването или устройването на) музей, посветен на всяко пребиваване, творба или друга проява на Шевченко на украинска земя, е доста рядко срещан феномен в културата на паметта. Подобно нещо съм наблюдавала по Светите земи (Израел и Палестина), в които на всяко събитие от Евангелието, проповед на Исус Христос, притча, свързана с апостолите, място, до което Исус се е докоснал, допрял или стъпил, различните християнски деноминации са строили църкви или манастири...

Важен дял от духовната памет представляват също мероприятията, свързани със *смъртта на Шевченко, с пренасяне на костите му и с неговото погребение*. На 10 март (както отбелязах, датата на смъртта на Шевченко) традиционно се прави молебен на гроба му на Тарасова гора в гр. Канев. В дописките от събитието се коментира, че Тарасова гора в Канев е „национална светиня за украинския народ“, място на поклонение на паметта на „изтъкнатия поет пророк“ Тарас Шевченко. През 11. век на това място е съществувал скалният Каневски манастир. В средата на 19. век Т. Шевченко посещава местността и пожелава да си купи там земя, за да си построи дом, но тези негови планове не се осъществяват.

¹⁴ http://www.doroga.ua/poi/Kievskaya/Pereyaslav-Khmelnickij/Muzej_Zapovita_Shevchenko_Istoricheskij/39.

След смъртта му в Санкт Петербург, Шевченко отначало е погребан на Смоленското гробище, а на 10 май 1861 г. ковчегът с костите му е пренесен отначало в Киев, а след това в Канев. В днешно време Денят на пренасяне на костите на Шевченко от Санкт Петербург в Киев се чества като всенароден празник. (Нещо немислимо за българина с богата културно-историческа памет, в която се припомнят например Летописен разказ за пренасяне на мощите на Св. Петка в Търново, от 1234 г., или Разказ от Григорий Цамблак за *Пренасяне на мощите на св. Петка Търновска* във Видин и Белград...)

Пренасянето на тленните останки на Т. Шевченко от Санкт Петербург в Киев фактически се е състояло от 9 май до 21 май. В днешно време този факт се отбелязва на 22 май с редица културни събития. На този ден децата подготвят и изнасят рецитали, състоят се четения и майсторски класове; на паметниците на Шевченко в градовете се поднасят цветя. Тези празници наподобяват, от една страна, средновековното сакрализиране, но, от друга, носят не християнски характер, а духа на всенародната веселба. Цитирам информация от 22 май 2016 г., със заглавие „На Днепър отбелязаха поредната годишнина от пренасянето на тялото на Тарас Шевченко от Санкт Петербург в Украйна“¹⁵:

Тялото на Тарас Шевченко е било изровено и е решено да бъде откарано в родината. Пътят минавал през Москва, Серпухов, Тула, Орел, Нежин, Глухов, Бровари. В Киев с Кобзар се прощават студенти, поети, много киевчани. Имало е идея, поддържана от роднините на поета (Шевченко не се е женил и не е имал потомство – бел. моя, авт. ЦГ), да бъде погребан в Киев. Но все пак е предпочетен за погребението Канев, защото Шевченко мечтаел за „тихо пристанище и покой край Канев“.

Сериозният тържествен дискурс на преживяване на това събитие, изглежда застинал във времената на 50-60-те години на 20. век, се потвърждава и от фотографиите, придружаващи този репортаж, на които се виждат стоящи в почетна поза пред паметника на Кобзар седем-осем сериозни държавни мъже, държащи букети от рози в ръцете си.

Според завещанието му, погребват Шевченко на споменатия скалист хълм, който наричат в негова чест „Тарасова гора“. На гроба е поставен кръст, а мястото се охранява от специален пазач уредник. Домът на този пазач уредник е превърнат в *Музей*, наречен „*Тарасова светлица*“ („светлица“ – остар., нещо като светъл параден салон, представителна стая). През 1925 г. в същия град Канев е създаден *Шевченков национален резерват*. А през 1939 г. е монтиран *най-големият паметник на Шевченко* в Украйна, изградени са пътека с 342 стъпала и фонтанът „Лилия“.

Любопитно свидетелство за култа към „гения“ и „светеца“ Шевченко, развил се още в края на 19. и началото на 20. век сочи, че край Канев, в областта, в която той е погребан, до революцията 1917 г. се е смятало, че ходенето на гроба на Шевченко лекува от радикулит, а билките, растящи на Тарасова гора имат лечебна сила¹⁶.

Друг детайл от съвременното митотворчество около образа и личността на Тарас Шевченко е неговата роля за тогавашния културен живот на Руската империя. Биографите му съобщават, че той е „живописец и гравьор, академик на Имперската академия на изкуствата (1860)“. За да се подчертае гениалността на неговите таланти, се акцентира върху следните факти: първо, че Шевченко „обогатява офорта с художествено-технически средства“, и, второ, че през 1860 г. Съветът на Академията по художествените изкуства в Санкт Петербург го удостоява със з в а н и е т о „а к а д е м и к“.

¹⁵ Буга 2016.

¹⁶ Костырко Загордонні 2010.

От биографичните източници за онзи период става ясно, че в началото Тарас Шевченко е приет като стажант и копира произведения на изтъкнати майстори от миналото (Рембранд и руската живописна школа). Работи и върху собствени гравюри. Използва техниките офорт и акватинта. За да извършва тази дейност му отделят малка работилница в зданието на Художествената академия.

За живопис – пише Т. Шевченко в дневника си – вече няма защо да мисля! Аз и преди бях посредствен живописец, а сега – още повече. Десет години без да се упражняваш са в състояние да направят от голям виртуоз кръчмарски изпълнител.¹⁷

Класът по гравирание по онова време е бил ръководен от заслужилия професор Н. Уткин, а новоприетият гравьор остава под опеката на академик Ф. Иордан, който завежда хранилището за щампи в Ермитажа. Шевченко работи две години като гравьор и „от всички видове гравирание най-много му допада гравирането върху мед със силна водка“¹⁸. Почти всичките му гравюри от този период са изпълнени с такава техника¹⁹. (По темата за Шевченко и ролята на алкохола в неговия живот, в мрежата има противоречащи си мнения и доказателства. Но е неоспоримо, че тази тема е сред коментираниите в публичното пространство. Виж например статията: „Чи був Тарас Шевченко п'яницею? Кобзар і алкоголь“²⁰ [„Бил ли е Тарас Шевченко пияница? Кобзар и алкохолът“]).

През април 1859 г. Т. Шевченко се обръща с молба към Съвета на Академията да бъде повишен в званието „академик“, като представя за разглеждане своите офорти. Така през 1860 г. „талантливият гравьор“ става член, заедно с редица други стажанти като него, на Художествената академия (а не „академик“ в днешния смисъл на думата). За званията в Санкт Петербургската художествена академия справката²¹ показва, че „академик“ е било низше (под професорското звание) и е било получавано от завършили академията, но и не само от тях. Важно е да се подчертае, че членството в Академията по изкуство е било не толкова въпрос на престиж за гравьора, колкото е давало на Шевченко (освен другите права) и правото на адресна регистрация в Санкт Петербург.

По такъв начин се опровергава и внушението, че Тарас Шевченко е бил толкова талантлив гравьор, че Имперската Санкт Петербургска Художествена академия го удостоява със званието „академик“, с каквито акценти изобилстват публикациите за художественото наследство на Шевченко.

Трети пункт от митологизираната представа за личността на Шевченко представя неговият образ като политически деец, член на прогресивното Кирило-Методиевско братство и национален герой на Украйна. Например в интернет публикация с логото на Киевския университет „Тарас Шевченко“ може да се прочете следното:

Той (Тарас Шевченко – бел. моя, ЦГ) е човек с универсални таланти и интереси. Целият му живот и творчеството му са посветени на украинския народ. Поетът мечтае за времена, в които неговата страна ще бъде независима суверенна държава.

¹⁷ Шалыминов 2017.

¹⁸ Пак там.

¹⁹ Медното гравирание със силна водка (англ. Engraving in aquatinta, фр. Gravure dans le genre du lavis) е разновидност на акватинта, която използва предимно азотна киселина, разреждана с вода.

²⁰ Скрипченко 2020.

²¹ <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

жава и когато в Украйна ще бъдат уважавани езикът, културата и историята на народа, тогава и хората ще бъдат щастливи.²²

Въпрос на издирване е, разбира се, но в публичното информационно пространство, аз не открих документ, който да потвърждава, че Шевченко е „мечтал за Украйна като независима суверенна държава“.

По отношение на неговата съпротива срещу руския царизъм, руската имперска власт, биографите на Тарас Шевченко съобщават, че през периода 1843–1847 година той пише сатирични произведения, очевидно под влиянието на критично настроените по това време демократични среди в руското общество. Някои негови биографи смятат, че именно заради сатиричните му стихове по адрес на императрицата Александра Фьодоровна (съпругата на Николай I), Шевченко е изпратен да служи като войник в Оренбургската губерния²³, „под строго наблюдение на началството“ и със забрана да рисува и пише. Последното представлява нещо като форма на заточение и наказание, разбира се, далеч по-леко (и заради лекотата на простъпката) от присъдите, получени преди това от руските декабристи и други представители на тайни общества и антиправителствени движения от първата половина на 19. век в Русия.

Друг момент, акцентиран в тезата за ролята на Шевченко като политически деец, е участието му в тайното Кирило-Методиевско братство. В заседанията на обществото Тарас Шевченко участва, наред с още 11 членове; по време на сбирките на братството са разработвани идеите на един утопичен и на практика неосъществим панславянски проект. Основен идеолог и инициатор на това братство в Киев е Микола Костомаров. Украинската история определя Кирило-Методиевското братство като „първата украинска тайна политическа организация, възникнала в Киев в края на 1845 г.“, която прокламира свобода и автономия за Украйна²⁴.

Всъщност идеите на братството се простират далеч извън независимостта на Украйна. В научната литература се отбелязва близостта на украинското Кирило-Методиевско братство до идеите на московските славянофили. Целта на Братството е била да иницира създаването на демократически съюз между славянските държави, с център Киев, въз основата на панславянството, християнските ценности, принципите „свобода, равенство, братство“ и отмяната на крепостното право. Наименованието на това братство специално насочва към „общата славянска култура“, чиито основи поставят просветителите светите братя Кирил и Методий. В състава на тази общославянска федерация е трябвало да влизат Украйна, Русия, Полша, Чехия, Сърбия и България. Братството е водело дискусии и дотам – до идейните позиции – се ограничава неговата дейност. Т. Шевченко не е бил идеолог в това тайно общество; той се присъединява към Кирило-Методиевското братство през април 1846 г., а то успява да просъществува едва до началото на март 1897²⁵, когато членовете му са предадени на властите и съдени. В българските източници е отбелязано, че следствието не доказва членството на Шевченко в организацията (Кирило-Методиевското братство)²⁶.

²² <http://www.univ.kiev.ua/ru/geninf/Shevchenko>.

²³ Други смятат, че причината е участието му в заседанията на тайното Кирило-Методиевско братство, на които ще се спра по-нататък.

²⁴ Симоненко 2007.

²⁵ По това време студент от Киевския университет донася на властите за заседанията и дискусии на тайното общество. Братството е ликвидирано, а членовете му наказани.

²⁶ Вж.: https://bg.wikipedia.org/wiki/Тарас_Шевченко.

Митологизирането на дадено събитие или личност се осъществява посредством системното преекспониране на значението на това събитие или личност за историята, за културата, за човечеството, за нацията. Експониране и интерпретиране в литературни, критически, научни, исторически, изкуствоведски и др. под. съчинения. Чрез цитиране, позоваване, изтъкване, включването на този образ или събитие на всички нива на културата – от бита, през паметта в градската култура, до отпечатъците в духовната култура на страната. От известната украинска вишиванка (шевица) с образа на Шевченко или свирещ на бандура младеж, през наименоуването на многобройни улици, паркове, обществени сгради и институции, училища, музеи, дори на селища (село Шевченково) с името на тази личност или събитие, включително паметниците в градското пространство, които триизмерно повтарят и изтъкват образа на определената личност, до интерпретирането на този образ в духовната култура – в прозата, музиката, поезията, живописата и т.н.

П а м е т н и ц и т е (барелефи, скулптурни композиции, изображения в цял ръст, паметни плочи, бюст-паметници) на Тарас Шевченко в градското пространство на Украйна не могат да се изброят.

С темата за наличните и появата на нови паметници на Шевченко (или на Шевченко с бандура) в градското пространство на Украйна и зад граница са ангажирани многобройни украински *сайтове* и *портали*. Такъв например е научно-просветният портал „Кобзар“ (kobzar.info), със секция „Стань Кобзарем“ (Стани Кобзар!), както и доста активният уеб архив kobzar.info/today²⁷. На този сайт са представени паметниците на Тарас Шевченко, като са придружени с кратки описания относно авторството, стила и изпълнението им и са илюстрирани със снимки. Повечето от половината от паметниците на Шевченко са изградени през последните десетилетия – от 90-те години на 20. век насам. Последното навежда на мисълта, че образът Тарас Шевченко здраво и трайно се запечатва и утвърждава като възплъщение на украинската национална идея.

Като пример ще посоча някои от градовете, в централните части на които са разположени скулптори, бюстове, паметни монументи, барелефи, стели, скулптурни групи и др. под., придружени обикновено с паркови пространства или алеи на името на Шевченко: Киев (притежава 12 такива паметни места²⁸), Виница, Луцк, Днепропетровск, Днепродзержинск, Донецк, Новоград Волински, Ужгород, Житомир, Запорожие, Ивано-Франкивск, Коломия, Надвирна, Калуш, Тисмениця, Ворохта, Снятин, Кировоград, Тарашча, Ирпен, Яхотин, Била Церква, Луганск, Львів (5 паметника), Миколаїв, Одеса, Измаил, Нови Санжари, Кременчуг, Полтава, Дубровица, Березне, Суми, Ромни, Билопиля, Копичинци, Козова, Пидгайци, Бережани, Бучач, Тернопол, Харков, Хмельницьки, Кам'янець Подільський, Звенигород, Черкаси, Корсун Шевченківський, Чернівці, Чернігів и др. Но казаното се отнася както за градското пространство, така и за оформлението на

²⁷ <https://web.archive.org/web/20111108170452/http://kobzar.info/today/>. Уеб архивът проследява *музеите* на Тарас Шевченко както на територията на Украйна, така и в Русия (в градовете Орск, Оренбург и Санкт Петербург), Канада, Казахстан и другаде по света. Музеите в Украйна са доста, въпреки че Шевченко е живял повечето време извън днешна Украйна. Ще спомена само някои от тях: Национален резерват „Батьківщина Тараса Шевченка“ (в селата Моринци, Шевченкове, Будище Черкаська обл.), Литературна мемориална къща-музей Шевченко (Киев), Национален музей на Тарас Шевченко (Киев), Филиал на Национален музей Тарас Шевченко (Киев), „Хата на Пріорці“ (Киев), Национален резерват „Шевченківський“ (Канев, Черкаська област) и т.н.

²⁸ Вж.: 12 пам'ятників Шевченка в Києві. - <https://www.segodnya.ua/longread/12-pamyatnikov-shevchenko-v-kyeve/index.html>.

централните площади в по-малките селища. Почти няма село без паметник на Шевченко или Кобзар. Ще посоча само някои села: Кодня, Вовчинец, Княже, Тучапи, Попелники, Джуриг, Суботив, Серафинци, Езупил, Надиив, Богородчани, Силец, Шепаривци, Середний Березив, Зеленки, Моринци, Зелена Диброва, Шевченково, Канив и т.н.).

В Портала Шевченко (<http://kobzar.ua/item/show/3231>) са проследими имената на още около 70 градове и села с подобни паметници.

Интерес представляват и някои бележки, коментиращи определени паметници, например:

Камък-мемориален знак с издълбано името на Т.Г. Шевченко в село Корековци 1970 г. Камъкът е издигнат на мястото на някогашния Старовиленски тракт. Надписът гласи: „По този път и на това място по различно време са преминавали видни дейци на културата“. Смята се, че Тарас Шевченко, като слуга на собственика на земята Павел Енгелхард, през 1829 г., пътувайки през Беларус до Вилнюс и Санкт Петербург, спира в Молодечно. Идеята и изпълнението (т.е. мемориалният камък – бел. моя, Ц.Г.) са на Никола Кохановски, краевед от Молодечно. Мемориалната плоча на Т.Г. Шевченко в град Била Церква (Киевско) е поставена в чест на това, че паркът е бил посетен през 1845 и 1847 година от Т. Шевченко. Липата в село Седнив (Черниговско) е на 500 години; на стъблото ѝ е поставена метална паметна плоча с размери 0,7 x 0,5 м. Това е дървото, под което поетът си е почивал и е написал поемата „Осика“ през 1847 г.

Съществува също сайт, на който е представена интерактивна карта с обозначени паметниците на Шевченко²⁹.

Първият паметник (бюст) на Т. Шевченко в Украйна е издигнат в гр. Харков (вж. Приложение 1), в имението на Алчевски през 1881 г. От 1911 г. нататък в традиционното му скулптурно изображение Тарас Шевченко е представен с шуба и шапка, в напреднала възраст. От 90-те години на 20. век започва изобразяването на Шевченко като млад (вж. Приложение 3). При това паметниците са в различни стилови, композиционни и идеологически трактовки. Например този в Харков – е в стила на соцреализма, паметникът в Чернигов представя Шевченко като млад флант, който учи в Петербург. В Рим (1973) скулпторът е облякъл Шевченко в римска тога, изобразявайки го като оратор.

От статията „Паметници на Шевченко в Украйна и света“³⁰ се информираме, че през второто десетилетие на 21. век се наброяват 1 3 8 4 п а м е т н и ц и н а Т а р а с Ш е в ч е н к о п о с в е т а : 1 2 5 6 о т т я х с а в У к р а й н а и 128 в чужбина – в 35 държави. В Украйна най-много паметници са издигнати в областите Ивано-Франківск – 201, след това в Львівска (193), Тернопільска (165) и Черкаська (102). В чужбина най-много паметници има в Русия – 30 (10 паметника и 20 мемориални плочи), Казахстан – 16, САЩ – 9 и Канада – 9, а така също в Беларус (6), Полша (5), Молдова (4), Бразилия (3), Аржентина (3), Франция (3) и др. Паметник на Тарас Шевченко е открит и в София през 2016 г.³¹; намира се на площад Възраждане.

Тук няма да се спирам на музеите на Шевченко (отбелязах мимоходом някои от тях), тъй като това е отделна голяма тема. Съществуват обаче още многобройни топови в градското пространство, наречени в чест на Шевченко: улици (Вилнюс, Днепрпетровск, Евпатория, Москва), гимназии и училища (Киев, Ужгород), университети (Киев, Луганск), Институтът за литература към Украинската академия на науките носи

²⁹ <http://shevchenko.gmm.in.ua/#>.

³⁰ <http://www.museumshevchenko.org.ua/page.php?id=64>. За съжаление този сайт е недостъпен от територията на България.

³¹ <https://opoznai.bg/view/pametnik-na-taras-shevchenko-sofiia>.

името на Шевченко. Също така кинотеатри (Донецк и др.), паркове и градини (Киев, Харков), станция на метрото (Киев), театри за опера и балет, и драматични театри (Киев, Тернопол и др.), библиотеки (Черкасск) и т.н.

В духовната култура на Украйна темата се интерпретира от украинското кино³². Филми за житейския и творчески път на националния герой и светиня са създавани още през първата половина на 20. век: „Тарас Шевченко“ от 1925 г. и „Тарас Шевченко“ от 1951 г.; следват „Сон“ (1964), „Тарас Шевченко. Заповіт“ (1992) и „Мій Шевченко“ (2001). Когато говорим за художествена литература, интерпретираща фигурата на Тарас Шевченко, трябва да отбележим, че съществува и обратната – десакрализираща личността на Шевченко, тенденция. С подобна проява се отличава нашумелият украински писател Олес Бузина. Първата му книга „Вурдалак Тарас Шевченко“³³ се превръща в бестселър и скандализира украинската общественост, след което авторът се реваншира с втора книга по темата – „Ангел Тарас Шевченко“.

Учредена е Национална премия на името на Тарас Шевченко³⁴, която се връчва ежегодно от 1991 година насам, в областите на художествената литература във всички ѝ жанрове, както и в критиката, мемоаристиката, библиографията, журналистиката, изобразителните и приложните изкуства, сценичните и екранните жанрове.

В митологемата „Шевченко“ е възпитавано и младото поколение. Няколко от новините на портала kobzar.info³⁵ ясно показват неизтощимото желание Шевченко да бъде превърнат в идол за младежите например заглавията: „Откриване на езиково-литературен конкурс за ученици и студенти на името на Тарас Шевченко, по случай „Деня на украинската писменост и език“, който ще се проведе в Харковската академия за продължаващо образование (Харківська академія неперервної освіти). Или: „Ивано-Франківці показват своята прилика с Тарас Шевченко“ (става дума да общоукраинския конкурс за двойници на Шевченко („Тривас І Всеукраїнський конкурс двійників Тараса Шевченка“), организиран от портала „Друг читача“ и панаира „Книжковий світ-2011“. В материала „Тарас Шевченко и дигитализираната ера“ са цитирани думите на Людмила Шевченко: „Непросто доносити до співвітчизників, що наші світочі нам не нав'язані, а що вони на правду — цементуюча основа“ [„Не е лесно да достигне до съотечествениците ни, че нашите светци не са ни натрапени – а действително са циментиращата ни основа“]. Под определението „нашите светци“ се има предвид именно Тарас Шевченко. Публикацията е от 2011 г. Авторка е директор на Националния историко-културен резерват „Родина на Тарас Шевченко“ и в този материал за Шевченко го определя още като „един от атлантите, който поддържа украинското небе“.

Всеки, който се е докоснал до Шевченко, в по-сетнешния си живот получава искра от неговата слава. Така например, по съобщение на УНИАН, „В Полтава увековечиха писателя-ливанец Нуайме, който преведе на арабски „Заповіт“ на Шевченко“ (Става дума за откриването на паметник на известния арабски писател Михаилу Нуайме). В „Магелан Шевченко“ се откроява следният анонс: „Като взема Тарас Шевченко на пътешествието в Аралско море, капитан Алексей Бутаков обогатява художественото наследство на Кобзар с няколко десетки зарисовки. Затова казахите наричат Шевченко „родоначалник на казахската живопис“. (Беше даден пример, че Шевченко стои в нача-

³² https://web.archive.org/web/20111108170540/http://kobzar.info/memories/theater_cinema.

³³ Книгата е интересна и разкрива като противници на мита „Шевченко“ редица интелектуалци на времето. Вж.: [Бузина 2010](#).

³⁴ https://web.archive.org/web/20111108170443/http://kobzar.info/memories/state_premium.

³⁵ <https://web.archive.org/web/20111108230728/http://kobzar.info/today/news/>.

лото на украинския език и литература, че е „атлант, поддържащ украинското небе“, че е „свещец“ и т.н.; а ето, че в този анонс той се оказва истински културен герой от митологията, който става основоположник на казахската живопис.) В публикацията „Премията на името на Вячеслав Чорновола е спечелена от Мирослав Мамчак за книгата му за Шевченко“, се има предвид научно-популярното издание „Тарас Шевченко и флотът“. Без да сме прочели последната спомената творба, може да се предположи, че Шевченко има принос и за развитието на световното мореплаване.

Образът на Шевченко се появява и в приложното изкуство и бита. В статията „Бродираният „Кобзар“ пробужда украинския код“³⁶ е представена срещата между студенти от Факултета по културология с майстора на шевици и бродерии И.И. Рябчук (вж. Приложение 4). Материалът разказва за изложбата от бродирани кърпи и картини по мотиви от поезията на Тарас Шевченко. По повод на бродирането на тема „Шевченко“, майсторът на бродерии написва и стихотворение:

*Нитка до нитки – рядок Шевченка,
Хрестик до хрестика – іскра мала.
Мабуть так треба, щоб картина з'явилась,
Мабуть так треба, щоб творчість жила...*³⁷

Материалът информира, че И. Рябчук шие от 15 години и е ушил повече от 50 картини с поезия на Великия Кобзар – Шевченко. В края на статията е посочена картата – в случай, че някой (лице или организация) има желание да отиде и да си поръча подобен ушит портрет с извезан текст на Шевченко.

Сред младите музикални творци се формира т.нар. *Кобзар Style*³⁸. Този тип музика е определяна като *experimental pop*. В една от песните на Харковско-Киевския дует, който пее в подобен стил, се интерпретира актуален и за съвремието ни сюжет (за изоставената с дете от руски офицер украинска девойка, от поемата „Катерина“ на Шевченко). Друга композиция, изпълнявана от Kozak System, използва текст на Кобзар в нова фолк-реге-композиция: „И на обновленной земле // Врага не будет...“. Песента „Мертвий півень“ – върху познат на учениците откъс от Шевченковата творба „Причини“ (за девойката удавница) – е претворена от лвовски музиканти в хулигански фънк.

В заключение ще посоча, че разгледаният пример с образа на украинския писател и художник Тарас Шевченко (1814–1861), създаден през 90-те години на 20. век и първите десетилетия на 21., представлява рядък случай на конструиране на съвременен мит, специално създаден за нуждите на украинската националистична идея. Примерите за това митотворчество са стотици и могат да се открият в паметниците (плочи, стели, скулптури, монументи, скулптурни композиции, бюст-паметници; музеи, паркове, обществени сгради и др. под.) от градското пространство на Украйна, в духовната култура (филми, песни, изучаване като предмет на „Шевченковедство“ в университетите, книги и др.), в празничния календар на Украйна и на ЮНЕСКО, в битовата материална култура (шевици и други сувенири с лика на Шевченко) и т.н. Проблемът, който поставя моят текст, е: доколко са действителни и доколко утрирани определянията за украинския „културен герой“ Тарас Шевченко и творбата му „Кобзар“; и в каква степен те са продиктувани от съвременния социално-политически контекст.

³⁶ Вишитий „Кобзар“ пробуджує український код. Дата: 27.04.2017 | Рубрика: [Новини](http://knukim.edu.ua/vishitiy-kobzar-probudzhuje-ukrayinskiy-kod/) <http://knukim.edu.ua/vishitiy-kobzar-probudzhuje-ukrayinskiy-kod/>.

³⁷ „Конец до конец – стих на Шевченко. Кръстче до кръстче – малка искра.// Явно така трябва, за да се появи картината // Явно така трябва, за да живее творчеството.“

³⁸ Фил Пухарев. Кобзар Style. Топ-5 незвичайних каверів на Шевченка [НОВОСТИ](https://karabas.live/kobzar-style-top-5-nezvichajnih-kaveriv-na-shevchenka/). 09.03.17 – <https://karabas.live/kobzar-style-top-5-nezvichajnih-kaveriv-na-shevchenka/>.

ЛИТЕРАТУРА

- Бонева 2019: *Бонева, В.* Творецът и общественикът Гео Милев в културното пространство на съвременна България. Сецесион&Компаративистика. Сборник в чест на проф. Цветана Георгиева. Киев-София, Изд. „Ан-Ди“. 218-244. (Boneva 2019: *Boneva, V.* Tvoretsat i obshtestvenikat Geo Milev v kulturnoto prostranstvo na savremenna Bulgaria. Setsesion&Komparativistika. Sb. v chest na prof. Tsvetana Georgieva. Kiev-Sofia, Izd. „An-Di“. 218-244.
- Буга 2016: *Буга, Владимир А.* В Днепре отметили очередную годовщину перенесения тела Тараса Шевченко из Санкт-Петербурга в Украину (22.05.2016) – URL: <https://www.056.ua/news/1233328/v-dnepre-otmetili-ocerednuu-godovsinu-perenesenia-tela-tarasa-sevcenko-iz-sankt-peterburga-v-ukrainu-foto>. (Buga 2016: *Buga, Vladimir A.* V Dnepre otmetili ocherednuyu godovshtinu perenesenia tela Tarasa Shevchenko iz Sankt-Peterburga v Ukrainu (22.05.).
- Бузина 2010: *Бузина, Олесь.* Ангел Тарас Шевченко (Початок) – URL: <https://web.archive.org/web/20120122190033/http://kobzar.info/today/articles/2010/1/25/1835.html>. (Buzina 2010: *Buzina, Oles.* Angel Taras Shevchenko (Pochatok).
- Вертиклимов 2013: *Вертиклимов, Н.* Доступен ли читателям настоящий Тарас Шевченко? 24 Июля. – URL: <http://alternatio.org/articles/articles/item/7208>. (Vertiklimov 2013: *Vertiklimov, N.* Dostupen li chitatel'nyam nastoyashtiy Taras Shevchenko? 24 Iyulya).
- Закордонні 2010: *Закордонні Костырко, В.* „Демоны родной речи“. Украинский филолог Михаил Назаренко о посмертной метаморфозе классиков украинской и русской литературы“ (11.10.) – URL https://www.religion.in.ua/zmi/foreign_zmi/6206-demony-rodnoj-rechi-ukrainskij-filolog-mixail-nazarenko-o-posmertnoj-metamorfoze-klassikov-ukrainskoj-i-russkoj-literatury.html. (Zakordonni 2010: *Zakordonni, Kostyrko V.* „Demony rodnoy rechi“. Ukrainskiy filolog Mihail Nazarenko o posmertnoy metamorfoze klassikov ukrainskoy i russkoy literatury“ (11.10.).
- Мазуркевич 2016: *Мазуркевич, Сергей.* Коллекция заблуждений. Люди. Том второй. Ч. №391. – URL: <https://we.org.ua/kultura/hudozhnya-literatura/shevchenkiv-kobzar-svyatynya-ukrayinskogo-narodu/>. (Mazurkevich 2016: *Mazurkevich, Sergey.* Kollektisia zabluzhdeniy. Lyudi. Tom vtoroy. Ch. №391).
- Пухарев 2017: Пухарев, Фил. Кобзар Style. Топ-5 незвичайних каверів на Шевченка НОВОСТИ, 09.03.17 – URL: <https://karabas.live/kobzar-style-top-5-nezvichajnih-kaveriv-na-shevchenka/> (Puharev 2017: Puharev, Fil. Kobzar Style. Top-5 nezvichaynih kaveriv na Shevchenka NOVOSTI, 09.03.17).
- Симоненко 2007: Симоненко, Р.Г. Кирило-Мефодіївське товариство. [Енциклопедія історії України](#). Редкол.: [В.А. Смолій](#) (голова) та ін. Київ: Наукова думка. Т. 4: Ка-Ком. С. 528 (Simonenko 2007: *Simonenko, R.G.* Kirilo-Mefodiivsyke tovaristvo. Entsiklopedia istorii Ukraini. Red-kol.: V. A. Smoliy (golova) ta in. Kiiv: Naukova dumka. T. 4: Ka-Kom. S. 528).
- Скрипченко 2020: *Скрипченко, Ігор.* Чи був Тарас Шевченко п'яницею? Кобзар і алкоголь. 09 бер. – URL: <https://rubryka.com/blog/kobzar-i-alkogol/> (Skrichenko 2020: *Skrichenko, Igor.* Chi buv Taras Shevchenko p'yanitseyu? Kobzar i alkogoly. 09 ber.).
- Шалыминов 2017: *Шалыминов, А.В.* Тарас Шевченко – академик по гравированию. – URL: <https://proman.com.ua/2920-taras-shevchenko-akademik-po-gravirov-2/>. 09.03.

2017 (Shalyminov 2017: *Shalyminov, A.V.* Taras Shevchenko – akademik po gravirovaniyu).

Шевченко 1975: *Шевченко, Тарас*. Кобзар. Прев. Димитър Методиев. София: Народна култура, библиотека „Световна класика“ (*Shevchenko 1975: *Shevchenko, Taras*. Kobzar. Prev. Dimitar Metodiev. Sofia: Narodna kultura, biblioteka „Svetovna klasika“*).

Електронни ресурси:

Вишитий „Кобзар“ пробуждає український код. Дата: 27.04.2017 |Рубрика: Новини. – URL: <http://knukim.edu.ua/vishitiy-kobzar-probudzhuye-ukrayinskiy-kod/>. Vishitiy „Kobzar“ probudzhue ukraïnskiy kod. Data: 27.04.2017 |Rubrika: Novini

12 паметников Шевченко в Киев. – URL: <https://www.segodnya.ua/longread/12-pamyatnikov-shevchenko-v-kieve/index.html> 14.02.2019 slovo

http://youtu.be/P6A_KSI9NA - 24-01-2014, 08:45

<http://www.doroga.ua/Pages/Events.aspx?EventID=651>

<http://www.doroga.ua/Pages/News.aspx?NewInfoID=10675>

http://www.doroga.ua/poi/Kievskaya/Kiev/Nacionalnyj_muzej_Shevchenko/172

http://www.doroga.ua/poi/Kievskaya/Pereyaslav-Khmeljnickij/Muzej_Zapovita_Shevchenko_Istoricheskij/39

<https://we.org.ua/kultura/hudozhnya-literatura/shevchenkiv-kobzar-svyatynya-ukrayinskogo-narodu/>

<http://vidia.ua/2013/10760>

<https://ru.wikipedia.org/wiki/>

<http://www.univ.kiev.ua/ru/geninf/Shevchenko>

https://bg.wikipedia.org/wiki/Тарас_Шевченко

<https://web.archive.org/web/20111108170452/http://kobzar.info/today/>

<http://shevchenko.gmm.in.ua/#>

<http://www.museumshevchenko.org.ua/page.php?id=64>

<https://opoznai.bg/view/pametnik-na-taras-shevchenko-sofiia>

https://web.archive.org/web/20111108170540/http://kobzar.info/memories/theater_cinema

https://web.archive.org/web/20111108170443/http://kobzar.info/memories/state_premium

<https://web.archive.org/web/20111108230728/http://kobzar.info/today/news/>

[https://uk.wikipedia.org/wiki/Пам'ятник_Тарасові_Шевченку_\(Харків\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Пам'ятник_Тарасові_Шевченку_(Харків))

<https://oktv.ua/turizm/dostoprimechatelnosti-kieva/pamjatnik-shevchenko>

<https://www.segodnya.ua/longread/12-pamyatnikov-shevchenko-v-kieve/index.html>

<http://kobzar.info/today/news/Gudvin-2428/index.html>

Приложение 1.

Паметникът на Тарас Шевченко в Харков³⁹

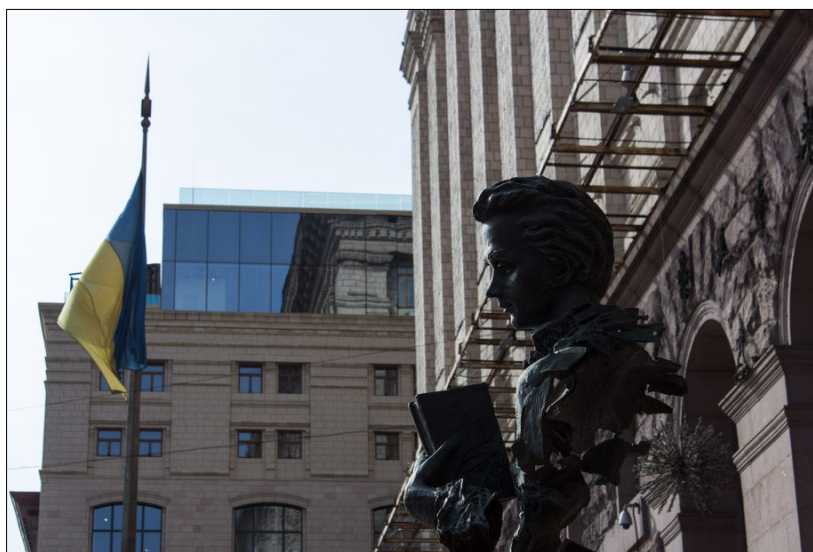
Приложение 2.

Паметник на Тарас Шевченко от 1939 г., обрънат към червения корпус на Киевския национален университет „Тарас Шевченко“ и разположен в едноименния парк⁴⁰

³⁹ [https://uk.wikipedia.org/wiki/Памятник_Тарасові_Шевченку_\(Харків\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Памятник_Тарасові_Шевченку_(Харків)).

⁴⁰ <https://oktv.ua/turizm/dostoprimechatelnosti-kieva/pamjatnik-shevchenko>.

Приложение 3.

Съвременен бюст-паметник (от 2014 г.) на младия Шевченко
пред сградата на Киевската градска администрация⁴¹

Приложение 4.

Майсторът на бродерии И. Рябчук⁴²

⁴¹ <https://www.segodnya.ua/longread/12-pamyatnikov-shevchenko-v-kieve/index.html>.

⁴² Вишитий „Кобзар“ пробуджує український код. Дата: 27.04.2017 |Рубрика: [Новини](http://knukim.edu.ua/vishitiy-kobzar-probudzhuje-ukrayinskiy-kod/)
<http://knukim.edu.ua/vishitiy-kobzar-probudzhuje-ukrayinskiy-kod/>.